

Pentru limba noastră

Panteonul limbii române

Împlinirea unui secol și jumătate de la înființarea Academiei Române (1866) a prilejuit, printre altele, tipărirea unei monografii mai mult decât necesare: *Sextil Pușcariu și Muzeul Limbii Române* de către unul dintre filologii de marcă ai Transilvaniei – Mircea Popa. Reamintim că în 1919, ca reflex al Marii Uniri, a fost reorganizată Universitatea din Cluj, iar Sextil Pușcariu (1877-1948) i-a devenit primul rector. Cea dintâi grijă a acestuia a fost de a înființa un Muzeu al Limbii Române, dar nu în accepția clasică de unitate destinată publicului, ci ca institut de cercetări lingvistice (a fost primul din România întregită). Model i-a fost Institutul de Limba Română înființat de Gustav Weigand la Leipzig, în 1893, al cărui elev a fost S. Pușcariu. Graba întemeierii Muzeului din Cluj era legată de obligația pe care și-a asumat-o în 1906, când Academia Română i-a încredințat sarcina de a realiza *Dicționarul limbii române*, început de B. P. Hasdeu și continuat de A. Philippide. Pe lângă aceasta, Sextil Pușcariu s-a arătat interesat de elaborarea *Atlasului lingvistic român*, proiect de anvergură și de mare răspundere. „La baza demersurilor sale – notează Mircea Popa – a stat concepția potrivit căreia limba este instrumentul cel mai important și mai definitiv pentru stabilirea fizionomiei unui popor”. (Să nu uităm că unele reguli ortografice ale lui S. Pușcariu din 1932 sunt utile și astăzi.) Obiectivele cu care a plecat la drum erau clare: „strângerea și prelucrarea științifică a materialului lexicologic al limbii române”, „pregătirea de studii și lucrări speciale”, „deșteptarea interesului pentru studiul și cultivarea limbii române” și „pregătirea de filologi români”. Muzeiștii au fost filologi în primul rând (N. Drăganu, E. Petrovici, S. Pop, V. Bogrea, Th. Capidan, G. Giuglea ș.a.), dar și istorici (C. Daicoviciu, N. Bănescu ș.a.), etnologi (I. Mușlea, R. Vuia, Gh. Vâlsan ș.a.), pedagogi (O. Ghibu) etc. Contribuțiile lor științifice apăreau în buletinul Institutului, *Dacoromania* (1921), distins în 1924 cu Premiul „Bibesco” al Societății de Lingvistică din Paris, iar mai apoi în „Cercetări de lingvistică” (1956). Din lucrarea lui Mircea Popa aflăm date prețioase despre Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, despre nașterea atlaselor lingvistice și a arhivei de folclor. Capitolul al III-lea este rezervat fețelor învățatului omagiat: critic și istoric literar, dialectolog, gazetar, om al cetății și, în final, părăinte spiritual al lui L. Blaga. Ultimele două capitole aduc informații despre „elitele universitare și academice clujene prin prisma dosarelor personale” și despre corespondența lui S. Pușcariu și a colaboratorilor săi.

Pendant al lui A. Philippide la Iași, lingvistul din inima Transilvaniei a slujit cu rar devotament cauza limbii și în general a culturii române. În clădirea din str. Elisabeta nr. 23 (Cluj-Napoca) încă sălășluiește „un văzduh ciudat, o râvnă neistovită, care nu-și numără rezultatele cu anii, ci cu zecile de ani” (M. Eliade). Cartea lui Mircea Popa (căreia îi lipsesc un indice de nume și chiar o revizuire mai atentă a corecturii finale) este opera unui pasionat de trecutul filologiei românești, pe care trebuie să-l încredințăm de recunoștința noastră.

Ioan DĂNILĂ

Foamea i-a schimbat pe oameni. S-au născut mai puțini copii. Poveștile făurite atunci au devenit emblematice pentru unele familii. Pe timpul foamei s-au destrămat prietenii, s-au distrus familii, părea că o limbă necunoscută până atunci este impusă cu forța în găteliurile care refuzau să o vorbească. O limbă pe care o tăceau toți. Și cei care își mai aveau ceva de spus. Violența părea să devină a doua natură a sătenilor.

Tăceam pe rând în serile de vară, mai întâi tăceau mama și tata, în pridvor, sub spuza de stele care se arătau sclipitoare pe cer, neafectate de ce se întâmpla jos, apoi tăceau frații mai mari, care aveau umerii aplecați de greutatea cuvintelor nespuse, pe urmă ne venea rândul nouă, celor mici, să tăcem fiecare în parte sau în cor, după puterile noastre.

Limba necunoscută ne ardea gâtul și era greu de tăcut. Dar ochii tatei, Tătuța al nostru, de un gri cenușiu, te îndemneau să te resemnezi și să rabzi, că vremea va trece, și lumea se va schimba.

Oamenii sunt trupuri de carne și sânge. Oamenii sunt făcuți din iubire. Oamenii sunt făcuți dintr-o foame uriașă care înghite uneori toată partea de suflet.

Oamenii plâng.

Uneori auzeam cum tac vecinii noștri. Unii tăceau toată ziua. Alții tăceau noaptea. Era greu să suporti această tăcere. Un abur anemic, ițit pe coș, de la vreo casă, te făcea să vezi cu alți ochi realitatea. Știai că acolo tăcerea s-a spart. Un melesteu învârtea într-un ceain, mămăligă. Aur ascuns de privirile hulpave ale vecinilor. Scos numai pe inserat, în dosul bucătăriilor de vară, care se osteneau să ascundă mirosul de fum, de porumb și de guri flămânde. Uneori reușea, alteori nu. Aur îngropat adânc în puținile de lemn, trecut sub tăcere, păstrat pentru pruncii care abia-și găseau echilibrul.

Buzele ne erau crăpate până la sânge. Șanțuri adânci, inestetice, care trădau suferința. Mirosul de pastramă de oaie îmi acoperă nările pentru anii următori. Mă urmărește în vis. O urâsc. Mirosul de brânză dulce, ruptă în zer, pe post de borș, de supă, de desert, de orice. Zilnic, repetitiv, aducător de stabilitate.

Poți înnebuni mâncând pastramă de oaie. Poți să-ți urâști viața și s-o blestemi. Dar noi nu făceam nimic din toate acestea. Noi

Tincuța Horonceanu Bernevic

Foametea

tăceam în liniște, așteptând timpul bun. Eram pregătiți în orice clipă să primim acest timp în casele noastre. L-am fi recunoscut imediat și l-am fi acceptat cu aveam cum să ne plângem.

Aveam oi și vaci cu lapte. Aveam ce nu aveau alții. Aveam puterea să tăcem mai mult decât alții.

Tătuța a plecat în Banat. *E departe Banatul*, spuneau vecinii. O fi o țară străină sau numai un pământ foarte, foarte îndepărtat? Acolo oamenii sunt fericiți. Seceta nu a părjolit totul și oamenii au multă mâncare. Atât de multă, încât nu le este niciodată foame.

Oamenii din satul nostru se încumetă să plece într-acolo, mânați ca de-o furtună, ca de-un vârtej ce te ia pe sus, fără să știi când și cum s-a întâmplat. Poate vor reuși să cumpere făină de păpușoi, făină de grâu, ceva de mâncare. Au bani la ei. Mulți bani. Cei mai înstăriți, scot din lăzile de zestre hârtiile foșnitoare la care țineau atât de mult. Cei mai necăjiți iau cu împrumut, speră în ascuns, se milogesc, se umilesc. Ca niște lăcuste uriașe, tăcute, trec prin sat, în asfințit, și un iz amar de părere de rău rămâne în urma lor.

O traistă uriașă petrecută pe după gâtul tatei poartă în ea toată averea familiei noastre. Mulți, mulți bani. Teancuri de bani adunați greu, care nu ne mai sunt de nici un folos. La ce bun să ai bani dacă nu ai ce cumpăra cu ei? Un val uriaș de postav făcut în casă, cusut cu acul, o adevărată avere, se strecoară în bagajul tatei cu speranța că va aduce pâine.

Noi toți rămânem acasă, cu mama în poartă, petrecându-l din ochi pe cel care avea să ne izbăvească familia de foamete. Noaptea mă gândesc la cum nimereste tata Banatul? Și apoi cum nimereste drumul de întoarcere? Trenurile foamei străbat țara, și gândurile celor ce călătoresc până acolo sunt amare ca pelinul. Urcă în stratosferă, și de acolo se transformă în nori negri și în ploaie binecuvântată. Nu a plouat de mult timp. E blestem peste țară. Arde pământul la propriu. Din râul învolbu-

rat de altădată mai sunt câteva bălți mici, la care vitele aleargă înnebunite de sete, se așază în genunchi, și sorb apa măloasă, plină de duhoare și rag cu capul către cer. Nicio picătură de apă nu vine de sus. Dumnezeu e supărat pe noi.

Atât merităm spun babele! Poate că ele știu mai bine. Aș vrea ca într-o zi Dumnezeu să ne ierte pe toți de pedeapsă și să plouă mănos din ceruri și să fie mâncare pentru toată lumea!

Tătuța e plecat de o săptămână. Nimeni nu știe dacă a ajuns, dacă a găsit ceva. A plecat cu gândurile făcute sul, ca niște coli de hârtie, cu cuvintele ajungându-i în gât și oprindu-se acolo. A plecat zâmbind trist: *Mă întorc, așteptați-mă!* A plecat ca și cum ar fi venit deja. A plecat într-o seară și luna nu răsărise încă. A plecat pe jos și alți săteni l-au însoțit. Undeva, departe, îl aștepta un tren. Dar până acolo era cale lungă.

Mă gândeam cu spaimă că foamea ne poate transforma până la întoarcerea tatei și el ar putea să nu ne recunoască. Să devenim mici monștri, balauri salivând foc și scuipând fum și el să nu știe că suntem ai lui.

Un tren arăta ca ceva de pe altă lume. O mașinărie care face zgomot când merge, care șuieră cu putere și duce mulți oameni în el. E ceva minunat. E ceva din care nu m-aș mai da jos niciodată. Care duce oamenii spre un tărâm de pace și bunăstare.

Credeam că dacă ai norocul să te urci în tren nu trebuie să te mai dai jos niciodată. Eu aș fi mers până la capătul pământului. Nu m-aș mai fi întors. Dar Tătuța al nostru s-a întors după trei săptămâni, cu un sac de grăunțe aprinse de căldură, mirosind îngrozitor a mucegai.

O traistă de bani dată pe o traistă de făină albastră. Acesta era prețul foamei. La prima încercare de a face mămăligă, ne țineam de nas din cauza mirosului, ușa stătea deschisă mereu și noi refuzam să mâncăm. Dar foamea poate înnebuni un om și, după refuzuri de câteva ceasuri, înghițeam mămăliga mucegăită și

visam, printre lacrimi, la un timp în care vom avea mâncare de ajuns.

Eram un copil. Și mi se părea nedrept.

Foamea lua chip de balaur. Mă urmărea prin somn și-mi trecea solzi reci peste frunte. Visam o bucată de pâine, aburindă, ca pe ceva nemaivăzut, ceva ce a rămas undeva într-un desen, într-o vorbă, într-o închipuire.

Realitatea era adevărată de mirosul din mămăliga albastră, pe care mama ne îmbia s-o mâncăm. Apoi s-a amestecat ovăzul bun cu făina albastră și mămăliga putea fi înghițită mai ușor.

Prin pielea noastră ieșea abur de pâine caldă. Și cartofi copti în spuză sau sub ceain, și roșii zemoase. Și mere, și pere, și struguri. Toate fructele pământului locuiau în pielea noastră. Toate sunt acolo, trebuie numai să le ademenim.

Suntem copiii foamei. Dumnezeu nu ne iubește. Ne lasă să răbdăm.

Din pielea noastră cresc struguri negri, ca gândurile noastre, se coc, se întind spre soare, și ne amortește simțurile și ne mortifică întrebările către tata, către mama, către cer. Foamea e un animal blajin care locuiește în burțile noastre. Din când în când geme stins. La prima ploaie, din fiecare om se va strecura afară câte un astfel de animal, șerpuind prin iarba arsă, și dispărând, lăsându-ne mai puri ca înainte de naștere. Ploile mănoase sunt încuiate în cer. Dospesc de mult timp. Ca la o naștere întârziată, fiecare om se vede dator să privească spre cer la începutul zilei și să se roage *Sloboade, Doamne, ploaie, peste pământul acesta ars și peste inimile noastre înnegrite!*

Dar cerul nu sloboade încă pruncul de apă multășteptat. Și iarba arsă devine maronie, apoi se topește în pământul fierbinte.

(Fragment din romanul în lucru „*Când totul era verde*“)